

D. e.

Az intelligencia tennivalója a demokrata köztársaságban.

Alig tett néhány lépést az ifjú magyar köztársaság, máris marékkal hajigálják feléje a bíráló, ócsárló és mérges megjegyzéseket. Ezek közül leggyakoribb — különösen vidéken, falvakban, kisebb városokban — az, mely azt veti a fiatal köztársaság szemére, hogy összetörte a tekintélyt, megbénította az intelligenciának a népre való befolyását, fölszabadította a nép kártevő ösztöneit s ilyen módon a rendes, összhangos, munkás civilizált életet úgyszólván lehetetlenné tette.

E szemrehányás már az első pillanatban **túlzottnak és igazságtalannak látszik.**

Hiszen még Oroszországban sem aludt ki teljesen a civilizált élet; még ott is zakatol néhány gyár, járnak a vonatok, szántanak az ekék, nyitva vannak az üzletek és kalapácsolnak a műhelyekben. Holott a bolsevikiek a szó szoros értelmében kicsavartak minden befolyást és hatalmat az intelligencia kezéből; azt lehetne mondani, még az utolsó inget is lehúzták róla s úgy kergették ki a hideg éjszakába. Már pedig a magyar köztársaság igazán igen messze esik Lenin és Trockij impériumától. Becsületes lélekkel lehet állítani, hogy az új magyar rend úgy a királyság, mint a bolsevizmus

föllobogott a forradalom, végigsöpört az országon, **a régi rend összeomlott s megszületett az új.**

Magától értetődik, hogy ebben az új rendben **másképen beszélnek és cselekszenek, mint a régiben.** Ahová csak elért lehelete, az addig meghajolt fejek felszegődnek, a mellék kifeszülnek, a derekak kiegyenesednek: **mi is emberek vagyunk, mi is a köztársaság tagjai vagyunk,** ránk ép úgy süt a nap, mint akárcikre, az állam, ez a nagytestű masina, bennünket is, köteles kiszolgálni, ha belépünk valamilyen hivatalba, nem kell alázatosan könyörögnünk, de jogosan kérhetünk, munkánkért becsületes jutalmat követelünk, s senki fia előtt megalázkodni nem fogunk.

Minthogy a szabadságba az ember sokkal gyorsabban beleszokik, mint a szolgaságba, a köztársaság ígéi a szélvész gyorsaságával terjedtek el, befészkelődtek a szívekbe és gyökereket eresztettek.

Még tovább megyünk. Azt is megengedjük, hogy ezeket az ígéket túlságos hevességgel ölelték magukhoz némelyek, s ez azután az a hitet kelti bennük, hogy a szabadság azonos a szabadossággal, a köztársaság voltaképen örökös eszem-izomot jelent, az új rendben mindig csak a másiknak kell dolgozni és **az új világban a régi elnyomottak elnyomók lehetnek, az elnyomók minden gőgjével és pökhendiségével.** Ezek a tünetek azután azt a gondolatot ébresztették sokakban, hogy a nép szájából kivettük a zabolát, az most már eszeveszettül rohan a kaoszba, az intelligencia alól végképen kihúzták a talajt, a vérontásnak többé semmiféle befolyása nem lesz s így a pusztulás, összeomlás elkerülhetetlen.

Hogy mennyire nem helytálló ez az okoskodás, azt talán egy példa jobban megvilágítja, mint az elméleti bölcsekedés.

Körülbelöl húsz esztendővel ezelőtt indult meg Franciaországban az a mozgalom, amely a hadsereg demokratizálását

vette célba. Köröskörül demokratikus intézmények, mondták, csak épen a hadsereg maradjon meg feudális és arisztokratikus rendnek?!... Hozzáfogtak hát a demokratizálásához. Rendeletek és törvények útján lassanként **emberré formálták a köz-katonát**, aki épen olyan láncszem a hadseregben, mint a tiszt, nem köteles mindent vakon teljesíteni, megkövetelheti, hogy vele udvariasan beszéljenek; ha panasza van, a feljebbvalója ellen fordulhat s ha igaza van, a feljebbvalóját büntetik meg. Ezzel párhuzamosan a tisztról lassanként lehúzták a kisisten köpönyegét. Nem büntethetett derüre-borúra, nem gorombászkodhatott átabotába, a legkisebb sértésért helyt kellett állania és a legkisebb igazságtalanságot jóvá kellett tennie.

Megtörtént, hogy „...te, Jules, mindjárt beléd rugok!”-féle megjegyzések parlamenti viharokat, miniszterválságokat és hadtestparancsnokok nyugdíjazását vonták maguk után. Abban az időben minden jó francia azt hitte, vége Franciaországnak! Ha a nép fegyelmetlen és rakoncátlan — ez volt a véleményük — még hagyján; de ha a fegyelem legfőbb gépezetében, a hadseregben, is kiölik a tekintélyt, meghonosítják a komázást, akkor **igazán elkerülhetetlen a katasztrófa**. Tudjuk, hogy a jó franciák jóslata nem teljesült. Nem hogy Franciaország nem ment fönkre, de maga a francia hadsereg is kiállotta a próbát a háboruban.

Ennek pedig az volt az oka, hogy a francia tisztok a demokráciához alkalmazkodtak. Lassanként megtanulták, hogy nem elég fütyenteni vagy parancsszót eldörögni, hogy egy zászlóalj ötven kilométer utat tegyen meg egy nap alatt, vagy hogy több napj gyakorlatozás után éhen feküdjék le a nedves földre — ahhoz más is kell. **Teljes odaadás, a katonákkal való együttérzés, a jó példával való előljárás, minden kivételes bánásmódnak gondos kigyomlálása, az értelem és a szív meghódítása** — ezek a demokrata köztársaság eszközei,

amelyek a feudális rend korbácsát helyettesítik. Persze, ezeknek az eszközöknek a forgatása nehezebb és fáradságosabb, mint kétórai kikötést ráparancsolni valakire. De hiába. Meg kellett tanulniok a francia tiszt uraknak, aki nem akarta vagy nem tudta megtanulni, az — nem lehetett francia tiszt. Nem a demokrácia vagy a demokratikus francia hadsereg pusztult el, hanem azok, akik a demokrácia szellemét nem tudták vagy nem akarták megérteni.

Tökéletesen így vagyunk a magyar köztársaság demokráciájával is. Ez a demokrácia megszállotta a lelkeket és átalakította az emberek testtartását, beszédét és gondolkozását. Egyszer mindenkorra le kell tehát azzal a ténnyel számolni, hogy **a régi paraszt és munkás meghalt.** Az a paraszt és munkás, aki alázatosan fölknálta két dolgozó karját, boldog volt, ha elfogadták azt a két kart, a bérért kalaplevéve várakozott s az urat messziről megsüvegelte. Ilyen példányok nem lesznek többé. Legföljebb a rossz népszínművekben. **A köztársaság demokratikus intézményei új parasztot és munkást állítottak be az életbe.** Ez önérzetes, tudatában van társadalmi értékének, nem hunyáskodik meg és nem görbül hétrétre.

Ezt az intelligenciának tudomásul kell vennie és alkalmazkodnia kell hozzá — **ha élni akar az intelligencia.** Érthető, hogy bizonyos megszokott társadalmi formák feldöntése mélyen sérthet valakit s azt a hitet kelthetik benne, mily kár, hogy a régi jó világ elmúlt s ez az új ködmönszagú, bagóízű világ került helyére! Ez a hit azonban csalóka hit. Még abban az esetben is, ha igazság lenne benne, nem tehetünk ellene semmit, mert **a régi világ mindörökre el van temetve** s ennek következtében, ha élni akarunk, **alkalmazkodnunk kell az újhoz.**

De nem igaz, hogy a régi világ jobb volt. Ha az intelligencia tökéletesen beleszokik abba a gondolatba, hogy ő épen

olyan munkás, mint a többi munkás, csak épen hogy más helyen teljesít szolgálatot, akkor az új világ nyomban más színben fog előtte tündökölni; százszor szebb, derűsebb, ott-honosabb, lakályosabb lesz, mint a régi.

Tudjuk, hogy még erre sem csitul el minden ellenvetés. Azt mondják: hiszen, hacsak önérzetes lenne a nép, semmi baj nem lenne vele, de nem csupán önérzetes, hanem fennhéjázó, foghegyről beszélő, azt hiszi, hogy neki most már minden szabad, ő az atyaúristen.

Erre csak egy válasz lehet. Az intelligenciának épen ilyen esetekkel szemben kell bebizonyítani tudnia, hogy méltó a helyére. Eddig az ilyen eseteket néhány pofonnal és csendőrrrel intézték el. Ilyesmiről szó sem lehet többé. **Jó szóval, rábeszéléssel, soha el nem fogyó türelemmel, szelídséggel kell a népet rávezetni arra a gondolatra, hogy az intelligencia nem ingyenélő semmiházi, hanem épen olyan hasznos, szükséges tagja a munkástársadalomnak, mint a fizikai munkát végző nép maga.** Persze, ehhez nagy intelligencia kell. Meg kell tudni a helyet, időt, hangot, embert választani, hogy hatást érjünk el. S ha mindezeket jól választottuk meg, a siker még akkor sem mindig bizonyos. Ilyenkor türelmesen várakoznunk kell; kétszer, háromszor, tízszer is meg kell fognunk emberünket, míg végre az értelem mesgyéjére terelhetjük.

Nehéz, tövises, fáradságos munka? Bizony az. De mit csináljunk? Ha a szellemi munkások helyükön akarnak maradni, csak ezt az utat választhatják. Ha nem ezt választják, jönnek mások, akik nem rettennek vissza a tüskés munkától s elfoglalják helyüket. Mert hogy intelligenciának lennie kell és lesz is minden körülmények között, ahhoz kétség nem fér.

A harmadik faktor, amely a mostani helyzetért felelős, bizonyára **a féktelenségre való hajlamosság.** A rosszul